

Література. 1. Педагогика лидерства : Монография / А. Г. Романовский, В. Е. Михайличенко, Л. Н. Грень // Харьков: ФЛП Боровин А. В. 2018. С. 500. 2. Романовський О. Г., Пономарьов О. С. Розвиток лідерського потенціалу національної гуманітарно-технічної та управлінської еліти : Монографія. Харків: ФОП Мезіна В. В. 2017. С. 292. 3. Фокс Кабейн О. Харизма: Как влияют, убеждают и вдохновляют / Пер. с англ. 6-е изд. Москва: Альпина Паблишер. 2017. С. 307.

*Самко А. М.
м. Київ, Україна*

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України

ОСОБЛИВОСТІ ХАРИЗМАТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА

Сучасне українське суспільство характеризується високим ступенем нестабільності, що обумовлено процесами глобальної трансформації, які торкнулися України як частини світового співтовариства. Як свідчить історичний досвід, у періоди соціальної нестабільності та суспільних криз значно зростає інтерес науковців і суспільства в цілому до харизматичного лідерства; харизматичних особистостей, які здатні чітко визначити шляхи подолання кризових явищ, мобілізувати й повести за собою послідовників.

Концепція харизматичного лідерства розроблена німецьким соціологом М. Вебером. Він перший звернув увагу на феномен харизми, вивчав роль харизматичної особистості в історії людства. Саме він ввів до наукового обігу поняття «харизма» у своїй праці «Господарство та суспільство», де були закладені концептуальні положення теорії харизматичної особистості, вивчені причини й наслідки її реалізації, її взаємовідносини з іншою частиною соціуму [1, с. 18]. Харизма розглядається ним як основа одного з типів легітимного панування – харизматичного. Воно виникає з відносин лідера, наділеного особливими якостями й здатністю впливати на людей, та його послідовників, які сприймають їх як надприродні, надлюдські, «даровані» зверху для виконання ним особливої місії. Вона має відповідати очікуванням послідовників, а сам лідер постійно підкріплювати свою виключність і право на беззастережну владу

«пророцтвами», перемогами, успіхами. В іншому випадку харизма лідера, для виникнення якої найбільш сприятливими є кризові ситуації, може зникнути.

В основі харизматичного лідерства лежить унікальна здатність окремих людей притягувати до себе інших, викликати захоплення й зачарування. Цю властивість М. Вебер називає харизмою – милістю Божою [1, с. 21]. І не так важливо, наскільки «об'єктивно» можна визначити відповідну властивість з етичної, естетичної чи якоїсь іншої позиції. Важливим є ірраціональний аспект: як харизматичність фактично оцінюється «прихильниками», тими, хто опинився в її полоні.

Пірен М. визначає харизматичну особистість як особистість, що має реальні або приписувані їй надзвичайні якості, володіє винятковою обдарованістю в тій або іншій сфері людської діяльності [4, с. 33]. Змістовна сторона харизматичної особистості визначається унікальним поєднанням внутрішньо-особистісних якостей (успішності, цілеспрямованості, креативності в діяльності, інтелектуальності й зовнішнього вигляду) і позаособистісних показників (наявність адептів, команди, послідовників).

Друкер П. вважає, що сама по собі харизма ще не гарантує, що її носій буде ефективним лідером [2]. Більш того, часто харизма нищить лідерів. Вона заважає їм бути гнучкими, змушує їх повірити у власну непогрішність, робить їх нездатними до змін.

Поняття «харизма» й «лідерство» близькі, але не тотожні. Існує безліч теорій і типологій лідерства, і зовсім не кожен тип лідера неодмінно повинен бути наділений харизматичністю. Однак, якщо звернути увагу, наприклад, на постаті найвідоміших політичних діячів, глав держав, національних лідерів, то виявиться, що більшість з них, безумовно, володіли харизмою. Але в цілому лідерство – все ж більш широке поняття. Харизматичною цілком може бути людина, що не претендує на лідерську роль, а яка знайшла себе у своїй справі і володіє при цьому яскравою індивідуальністю.

Розглянемо харизматичні характеристики лідера: енергійність – у оточуючих створюється відчуття, що керівник випромінює енергію; поважна, впливова зовнішність, обов'язкова привабливість; незалежність характеру; гарні ораторські здібності, вміння переконливо говорити, спілкуватися з іншими людьми; адекватне сприйняття похвали щодо своєї особи; харизматичні особи не

обтяжуються від захоплення з боку оточуючих, але при цьому не стають гордовитими або егоїстами; упевнена манера триматися в різних (у тому числі несприятливих) ситуаціях; гідна та впевнена манера поведінки.

Науковцями [3, с.9-9] виокремлено найхарактерніші риси, якими лідеру необхідно володіти, щоб громадськість сприймала особистість саме як лідера:

– відповідальність, яка виявляється, у першу чергу, в нестандартних ситуаціях, котрі потребують нетипових творчих рішень. Такі рішення, як правило, завжди ризиковані і вимагають певних жертв; важливо вміти відповідати за свої результати і прагнути бачити кращі результати у своєї команди;

– ставлення до громадськості та вміння вибудовувати ефективне діалогове спілкування з нею; динамізм: майстерності лідерства у довгостроковому варіанті можна досягти шляхом постійних інновацій, змін. Лідери – це категорія людей, що рухається вперед швидше, ніж інші. Найголовнішою ознакою, за якою можна виокремити лідера із загалу, є його інноваційність, тобто здатність постійно продукувати нові ідеї;

– особистісні якості: крім вроджених, це – досвід, сміливість, впевненість у собі, вміння впливати на інших. У більшості випадків авторитет формується їх діями, здатністю робити кроки, які іншим не під силу.

Вебер М. [1, с.19] вказує на три вирішальні й обов'язкові якості для лідера, які не втратили своєї актуальності й нині: відданість справі (готовність на самопожертву), почуття відповідальності та здатність внутрішньо зібрано і спокійно аналізувати реальні обставини, відчувати час.

Діапазон якостей, що визначають харизматичність особистості, досить широкий. Н. Романовою виокремлено основні з них: упевненість у своїх силах і душевна рівновага; комунікабельність та вміння встановлювати довготривалі і міцні міжособистісні відносини; вміння мотивувати себе та інших; особиста привабливість; позитивне сприйняття життя; постійна праця над розкриттям власних здібностей; вміння зосереджувати свою увагу на найголовнішому [5]. Чи можна виробити і розвинути ці якості, або вони є набутими? На це питання однозначної відповіді немає.

Можна дискутувати стосовно того, дається харизма Богом чи природою, але поза сумнівом є те, що не можна штучно зробити людину харизматичним лідером, якщо ця людина повністю позбавлена лідерських якостей. Слід зазначити, що існує багато людей потенційно харизматичних, але таких, що не реалізували своїх здібностей. Отже, харизма є досить складним феноменом, який потребує подальшого дослідження.

Література. 1. Вебер М. Харизматическое господство. Социс. 1988. №5. С. 18–23. 2. Друкер П. Эффективный управляющий. URL: <http://royallib.ru/book/>. 3. Пахарев А. Д. Политическое лидерство и лидеры : Навч. посібник. Київ: Знання України. 2001. С. 270. 4. Пірен М. І. Основи політичної психології. Київ: Міленіум. 2003. С. 413. 5. Романова, Н. П. Харизма как экстраординарное свойство лидера: общие представления. Вестн. ЧитГУ. 2011. № 8. С. 118–124.

Соломаха С. О.

м. Київ, Україна

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України

ЗДАТНІСТЬ ВПЛИВАТИ НА СВІТОГЛЯД ЛЮДЕЙ ЯК СУТНІСНА ОЗНАКА ЛІДЕРА

Практичний аспект вивчення проблеми формування лідерських якостей особистості міститься у соціологічних проблемах сьогодення й майбутнього людства. Увага вчених всього світу прикута до подій, що стосуються людського існування в усій своїй повноті: тероризм, локальні війни, глобальна енергетична криза, екологічні забруднення, експлуатація і переслідування меншин, контроль за народжуваністю, відчуженість, расова і статева дискримінація, самогубства, жорстоке поводження в сім'ї, алкоголізм, наркоманія, злочинність тощо. Науковців цікавлять наслідки цих тенденцій і подій, що безпосередньо залежать від цінностей і традицій людей, які змінюються з неймовірною швидкістю часто у негативному векторі. Сьогодні молодь почувається розгубленою перед можливістю вільно обирати цінності, ідеологію, стиль життя. Прагнення у формуванні